
Shri Ram Charit Manas

श्री राम चरित मानस

Document Information

Text title : Shri Ram Charit Manas - kishkindhakand

File name : manas4_i.itx

Category : raama, tulasIdAsa, hindi

Location : doc_z_otherlang_hindi

Author : Goswami Tulasidas

Transliterated by : Mr. Balram J. Rathore, Ratlam, M.P., a retired railway driver

Description-comments : Awadhi, Converted from ISCII to ITRANS

Acknowledge-Permission: Dr. Vineet Chaitanya, vc@iiit.net

Latest update : March 12, 2015

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

February 13, 2024

sanskritdocuments.org

Shri Ram Charit Manas

શ્રી રામ ચરિત માનસ

॥ રામ ॥

શ્રીગણેશાય નમઃ

શ્રીજાનકીવલ્લભો વિજયતે

શ્રીરામચરિતમાનસ

ચતુર્થ સોપાન

(કિષ્કિન્ધાકાણ્ડ)

શ્લોક

કુન્દેન્દીવરસુન્દરાવતિબલૌ વિજ્ઞાનધામાવુભૌ
શોભાઢ્યૌ વરધન્વિનૌ શ્રુતિનુતૌ ગોવિપ્રવૃન્દપ્રિયૌ ।
માયામાનુષરૂપિણૌ રઘુવરૌ સદ્ધર્મવર્મૌ હિતૌ
સીતાન્વેષણતત્પરૌ પથિગતૌ ભક્તિપ્રદૌ તૌ હિ નઃ ॥ ૧ ॥

બ્રહ્મામ્ભોધિસમુદ્ભવં કલિમલપ્રધ્વંસનં ચાવ્યયં
શ્રીમચ્છમ્ભુમુખેન્દુસુન્દરવરે સંશોભિતં સર્વદા ।
સંસારામયભેષજં સુખકરં શ્રીજાનકીજીવનં
ધન્યાસ્તે કૃતિનઃ પિબન્તિ સતતં શ્રીરામનામામૃતમ્ ॥ ૨ ॥

સો. મુક્તિ જન્મ મહિ જાનિ ગ્યાન ખાનિ અઘ હાનિ કર
જહં બસ સંભુ ભવાનિ સો કાસી સેઇઅ કસ ન ॥
જરત સકલ સુર બૃંદ બિષમ ગરલ જેહિં પાન કિય ।
તેહિ ન ભજસિ મન મંદ કો કૃપાલ સંકર સરિસ ॥
આર્ગે ચલે બહુરિ રઘુરાયા । રિષ્યમૂક પરવત નિઅરાયા ॥
તહં રહ સચિવ સહિત સુગ્રીવા । આવત દેખિ અતુલ બલ સીંવા ॥
અતિ સભીત કહ સુનુ હનુમાના । પુરુષ જુગલ બલ રૂપ નિધાના ॥
ધરિ બટુ રૂપ દેખુ તૈ જાઈ । કહેસુ જાનિ જિયં સયન બુઝાઈ ॥
પઠએ બાલિ હોહિં મન મૈલા । ભાગૌ તુરત તજૌ ચહ સૈલા ॥
બિપ્ર રૂપ ધરિ કપિ તહં ગયઊ । માથ નાઈ પૂછત અસ ભયઊ ॥

को तुम्ह स्यामल गौर सरीरा । छत्री रूप द्विरुदु बन बीरा ॥
 कठिन भूमि कोमल पद गामी । कवन छेतु बियरुदु बन स्वामी ॥
 मृदुल मनोहर सुंदर गाता । सखत दुसल बन आतप बाता ॥
 की तुम्ह तीनि देव महुँ कोछि । नर नारायन की तुम्ह दोगि ॥

दो. जग कारन तारन भव लंजन धरनी भार ।

की तुम्ह अखिल भुवन पति लीन्ह मनुज अवतार ॥ १ ॥

कोसलेस दसरथ के जाये । डम पितु बयन मानि बन आये ॥
 नाम राम लछिमन दोगि भार । संग नारि सुकुमारि सुडाए ॥
 छडाँ छरि निसियर बैदेडी । बिप्र द्विरुदु डम भोजत तेडी ॥
 आपन चरित कडा डम गाए । कडुदु बिप्र निज कथा बुजाए ॥
 प्रभु पछियानि परेउ गलि चरना । सो सुभ उमा नहिं बरना ॥
 पुलकित तन मुभ आव न बयना । देभत रुचिर बेष डै रयना ॥
 पुनि धीरजु धरि अस्तुति कीन्डी । उरष लृदयँ निज नाथलि रीन्डी ॥
 मोर न्याउ मै पूछा साए । तुम्ह पूछुदु कस नर की नाए ॥
 तव माया बस द्विरुदुँ भुलाना । ता ते मै नहिं प्रभु पछियाना ॥

दो. अकु मै मंद मोडबस कुटिल लृदय अग्यान ।

पुनि प्रभु मोछि बिसारेउ दीनबंधु भगवान ॥ २ ॥

जदपि नाथ बहु अवगुन मोरें । सेवक प्रभुछि परै जनि भोरें ॥
 नाथ जुव तव मायाँ मोडा । सो निस्तरथ तुम्हारेछि छोडा ॥
 ता पर मै रघुबीर दोगाए । जानउँ नहिं कछु भजन उपाए ॥
 सेवक सुत पति मातु भरोसैं । रदछ असोच बनछ प्रभु पोसैं ॥
 अस कछि परेउ चरन अकुलाए । निज तनु प्रगटि प्रीति उर छाए ॥
 तब रघुपति उठाए उर लावा । निज लोचन जल सींचि जुडावा ॥
 सुनु कपि जियँ मानसि जनि ठाना । तैं मम प्रिय लछिमन ते दूना ॥
 समदरसी मोछि कड सब कोछि । सेवक प्रिय अनन्यगति सोछि ॥

दो. सो अनन्य जाकेँ असि मति न टरछ लनुमंत ।

मैं सेवक सचराचर रूप स्वामि भगवंत ॥ ३ ॥

देपि पवन सुत पति अनुकूला । लृदयँ उरष भीती सब सूला ॥
 नाथ सैल पर कपिपति रदछ । सो सुग्रीव दास तव अदछ ॥
 तेछि सन नाथ मयत्री कीजे । दीन जानि तेछि अभय करीजे ॥

સો સીતા કર ખોજ કરાઇહિ । જહું તહું મરકટ કોટિ પઠાઇહિ ॥
 એહિ બિધિ સકલ કથા સમુઝાઇ । વિએ દુઓ જન પીઠિ ચઢ઼ાઇ ॥
 જબ સુગ્રીવૈં રામ કહું દેખા । અતિસય જન્મ ધન્ય કરિ લેખા ॥
 સાદર મિલેઉ નાઇ પદ માથા । ભૈટેઉ અનુજ સહિત રઘુનાથા ॥
 કપિ કર મન બિચાર એહિ રીતી । કરિહહિ બિધિ મો સન એ પ્રીતી ॥

દો. તબ હનુમંત ઉભય દિસિ કી સબ કથા સુનાઇ ॥

પાવક સાખી દેઇ કરિ જોરી પ્રીતી દૃઢ઼ાઇ ॥ ૪ ॥

કીન્હી પ્રીતિ કછુ બીચ ન રાખા । લછમિન રામ ચરિત સબ ભાષા ॥
 કહ સુગ્રીવ નયન ભરિ બારી । મિલિહિ નાથ મિથિલેસકુમારી ॥
 મંત્રિન્હ સહિત ઇહાં એક બારા । બૈઠ રહેઉં મૈં કરત બિચારા ॥
 ગગન પંથ દેખી મૈં જાતા । પરબસ પરી બહુત બિલપાતા ॥
 રામ રામ હા રામ પુકારી । હમહિ દેખિ દીન્હેઉ પટ ડારી ॥
 માગા રામ તુરત તેહિ દીન્હા । પટ ઉર લાઇ સોચ અતિ કીન્હા ॥
 કહ સુગ્રીવ સુનહુ રઘુબીરા । તજહુ સોચ મન આનહુ ધીરા ॥
 સબ પ્રકાર કરિહઉં સેવકાઇ । જેહિ બિધિ મિલિહિ જાનકી આઇ ॥

દો. સખા બચન સુનિ હરષે કૃપાસિધુ બલસીવ ।

કારન કવન બસહુ બન મોહિ કહહુ સુગ્રીવ ॥ ૫ ॥

નાત બાલિ અરુ મૈં દ્વૈ ભાઇ । પ્રીતિ રહી કછુ બરનિ ન જાઇ ॥
 મય સુત માયાવી તેહિ નાઠૈ । આવા સો પ્રભુ હમરૈં ગાઠૈ ॥
 અર્ધ રાતિ પુર દ્વાર પુકારા । બાલી રિપુ બલ સહે ન પારા ॥
 ધાવા બાલિ દેખિ સો ભાગા । મૈં પુનિ ગચઉં બંધુ સંગ લાગા ॥
 ગિરિબર ગુહાં પૈઠ સો જાઇ । તબ બાલી મોહિ કહા બુઝાઇ ॥
 પરિખેસુ મોહિ એક પખવારા । નહિ આવૌં તબ જાનેસુ મારા ॥
 માસ દિવસ તહું રહેઉં ખરારી । નિસરી રુધિર ધાર તહું ભારી ॥
 બાલિ હતેસિ મોહિ મારિહિ આઇ । સિલા દેઇ તહું ચલેઉં પરાઇ ॥
 મંત્રિન્હ પુર દેખા બિનુ સાઇ । દીન્હેઉ મોહિ રાજ બરિઆઇ ॥
 બાલિ તાહિ મારિ ગૃહ આવા । દેખિ મોહિ જિયૈં ભેદ બઢ઼ાવા ॥
 રિપુ સમ મોહિ મારેસિ અતિ ભારી । હરિ લીન્હેસિ સર્બસુ અરુ નારી ॥
 તાકૈં ભય રઘુબીર કૃપાલા । સકલ ભુવન મૈં ફિરેઉં બિહાલા ॥
 ઇહાં સાપ બસ આવત નાહી । તદપિ સભીત રહઉં મન માહી ॥

सुनि सेवक द्रुम दीनदयाला । इरकि उठीं द्वै भुजा बिसाला ॥

दो. सुनु सुग्रीव मारिउठै बालिहि अेकहिं बान ।

ब्रह्म रुद्र सरनागत गर्भे न उबरिहिं प्रान ॥ ६ ॥

जे न मित्र द्रुम डोहिं द्रुमारी । तिन्डलि बिलोकत पातक भारी ॥
 निज द्रुम गिरि सम रज करि जाना । मित्रक द्रुम रज मेरु समाना ॥
 जिन्ड के असि मति सलज न आछ । ते सठ कत छठि करत मितार्थ ॥
 कुपथ निवारि सुपथ यलावा । गुन प्रगटे अवगुनन्डि दुरावा ॥
 दैत लेत मन संक न धरछ । बल अनुमान सदा छित करछ ॥
 बिपति काल कर सतगुन नेछा । श्रुति कड संत मित्र गुन अेछा ॥
 आगें कड मूट्टु बयन बनाछ । पाछें अनछित मन कुटिलाछ ॥
 जा कर चित अछि गति सम भाछ । अस कुमित्र परिछरेछि भलाछ ॥
 सेवक सठ नृप कृपन कुनारी । कपटी मित्र सूल सम यारी ॥
 सभा सोय त्यागलु बल मोरें । सब बिधि घटब काज मै तोरें ॥
 कड सुग्रीव सुनलु रघुबीरा । बालि मडाबल अति रनधीरा ॥
 हुंहुभी अस्थि ताल दैभराअे । बिनु प्रयास रघुनाथ ढलाअे ॥
 दैभि अमित बल बाढ्ी प्रीती । बालि बधब छन्द भछ परतीती ॥
 बार बार नावछ पद सीसा । प्रभुछि जानि मन डरष कपीसा ॥
 उपजा ग्यान बयन तब जोला । नाथ कृपाँ मन भयछ अलोला ॥
 सुभ संपति परिवार बड्ाछ । सब परिछरि करिछुँ सेवकाछ ॥
 अे सब रामभगति के बाधक । कछहिं संत तब पद अवराधक ॥
 सत्रु मित्र सुभ द्रुम जग माछी । माया कृत परमारथ नाछी ॥
 बालि परम छित जासु प्रसादा । मिलेहु राम तुम्ह समन बिषादा ॥
 सपनें जेछि सन छेछ लराछ । जागें समुजत मन सकुयाछ ॥
 अब प्रभु कृपा करहु अेछि भाँती । सब तजि भजनु करौं दिन राती ॥
 सुनि बिराग संजुत कपि बानी । बोले बिछँसि रामु धनुपानी ॥
 जो कछु कछेहु सत्य सब सोछ । सभा बयन मम मृषा न छेछ ॥
 नट मरकट छव सबलि नथावत । रामु भगैस बेद अस गावत ॥
 लै सुग्रीव संग रघुनाथा । यले थाप सायक गछि छाथा ॥
 तब रघुपति सुग्रीव पढावा । गर्जेसि जाछ निकट बल पावा ॥
 सुनत बालि कोधातुर धावा । गछि कर यरन नारि समुजावा ॥
 सुनु पति जिन्डलि मिलेउ सुग्रीवा । ते द्वौ बंधु तेज बल सीवा ॥

કોસલેસ સુત લલિમન રામા । કાલહુ જીતિ સકલિં સંગ્રામા ॥

દો. કહ બાલિ સુનુ ભીરુ પ્રિય સમદરસી રઘુનાથ ।

જૌ કદાચિ મોહિ મારહિં તૌ પુનિ હોઉં સનાથ ॥ ૭ ॥

અસ કહિ ચલા મહા અભિમાની । તૂન સમાન સુગ્રીવહિ જાની ॥

ભિરે ઉભૌ બાલી અતિ તર્જા । મુઠિકા મારિ મહાધુનિ ગર્જા ॥

તબ સુગ્રીવ બિકલ હોઇ ભાગા । મુષ્ટિ પ્રહાર બજ સમ લાગા ॥

મૈ જો કહા રઘુબીર કૃપાલા । બંધુ ન હોઇ મોર ચહ કાલા ॥

એકરૂપ તુમ્હ ભ્રાતા દોહા । તેહિ ભ્રમ તેં નહિ મારેઉં સોહા ॥

કર પરસા સુગ્રીવ સરીરા । તનુ ભા કુલિસ ગઈ સબ પીરા ॥

મેલી કંઠ સુમન કૈ માલા । પઠવા પુનિ બલ દેઇ બિસાલા ॥

પુનિ નાના બિધિ ભઈ લરાઈ । બિટપ ઓટ દેખહિં રઘુરાઈ ॥

દો. બહુ છલ બલ સુગ્રીવ કર હિયં હારા ભય માનિ ।

મારા બાલિ રામ તબ હૃદય માઝ સર તાનિ ॥ ૮ ॥

પરા બિકલ મહિ સર કે લાગે । પુનિ ઉઠિ બૈઠ દેખિ પ્રભુ આગે ॥

સ્થામ ગાત સિર જટા બનાચૈ । અરુન નયન સર ચાપ ચઢૈ ॥

પુનિ પુનિ ચિતઇ ચરન ચિત દીન્હા । સુકલ જન્મ માના પ્રભુ ચીન્હા ॥

હૃદયં પ્રીતિ મુખ બચન કઠોરા । બોલા ચિતઇ રામ કી ઓરા ॥

ધર્મ હેતુ અવતરેહુ ગોસાઈ । મારેહુ મોહિ વ્યાધ કી નાઈ ॥

મૈ બૈરી સુગ્રીવ પિઆરા । અવગુન કબન નાથ મોહિ મારા ॥

અનુજ બધૂ ભગિની સુત નારી । સુનુ સઠ કન્યા સમ એ ચારી ॥

ઇન્હહિ કુદૃષ્ટિ બિલોકઇ જોઈ । તાહિ બધેં કછુ પાપ ન હોઈ ॥

મુઠૈ તોહિ અતિસય અભિમાના । નારિ સિખાવન કરસિ ન કાના ॥

મમ ભુજ બલ આશ્રિત તેહિ જાની । મારા ચહસિ અધમ અભિમાની ॥

દો. સુનહુ રામ સ્વામી સન ચલ ન ચાતુરી મોરિ ।

પ્રભુ અજહૂં મૈ પાપી અંતકાલ ગતિ તોરિ ॥ ૯ ॥

સુનત રામ અતિ કોમલ બાની । બાલિ સીસ પરસેઉ નિજ પાની ॥

અચલ કરૌં તનુ રાખહુ પ્રાના । બાલિ કહા સુનુ કૃપાનિધાના ॥

જન્મ જન્મ મુનિ જતનુ કરાહી । અંત રામ કહિ આવત નાહી ॥

જાસુ નામ બલ સંકર કાસી । દેત સબહિ સમ ગતિ અવિનાસી ॥

મમ લોચન ગોચર સોઇ આવા । બહુરિ કિ પ્રભુ અસ બનિહિ બનાવા ॥

छं. सो नयन गोचर जासु गुन नित नेति कडि श्रुति गावडीं।
 जिति पवन मन गो निरस करि मुनि ध्यान कबहुँक पावडीं ॥
 मोडि जानि अति अभिमान बस प्रभु कडेउ राप्पु सरीरडी।
 अस कवन सठ छठि काटि सुरतरु बारि करिडि बबूरडी ॥ १ ॥

अब नाथ करि करुना बिलोकडु देडु जो बर मागौं।
 जेछिं जोनि जन्मौ कर्म बस तहुँ राम पद अनुरागौं ॥
 यड तनय मम सम बिनय बल कल्यानप्रद प्रभु लीजिअै।
 गडि बाहुँ सुर नर नाड आपन दास अंगद कीजिअै ॥ २ ॥

दो. राम चरन दृढः प्रीति करि बालि कीन्ड तनु त्याग।
 सुमन माल जिमि कंठ ते गिरत न जानछ नाग ॥ १० ॥

राम बालि निज धाम पढावा। नगर लोग सब ब्याकुल धावा ॥
 नाना बिधि बिलाप कर तारा। छूटे केस न देड सँभारा ॥
 तारा बिकल देप्पि रघुराया। दीन्ड ग्यान डरि लीन्डी माया ॥
 छिति जल पावक गगन समीरा। पंच रथित अति अधम सरीरा ॥
 प्रगट सो तनु तव आगें सोवा। जव नित्य केडि लगि तुम्ह रोवा ॥
 उपजा ग्यान चरन तब लागी। लीन्डेसि परम भगति बर मागी ॥
 उमा दारु जोषित की नाछ। सबडि नयावत रामु गोसाछ ॥
 तब सुग्रीवडि आयसु दीन्डा। मृतक कर्म बिधिबत सब कीन्डा ॥
 राम कडा अनुजडि समुजाछ। राज देडु सुग्रीवडि जाछ ॥
 रघुपति चरन नाछ करि माथा। यले सकल प्रेरित रघुनाथा ॥

दो. लछिमन तुरत भोलाअे पुरजन बिप्र समाज।
 राजु दीन्ड सुग्रीव कहुँ अंगद कहुँ जुबराज ॥ ११ ॥

उमा राम सम छित जग माडीं। गुरु पितु मातु बंधु प्रभु नाडीं ॥
 सुर नर मुनि सब कै यड रीती। स्वार्थ लागि करछिं सब प्रीती ॥
 बालि त्रास ब्याकुल दिन राती। तन बडु अन्न चिंताँ जर छाती ॥
 सोछ सुग्रीव कीन्ड कपिराछि। अति कृपाल रघुबीर सुभाछि ॥
 जानतहुँ अस प्रभु परिडरडीं। काछे न बिपति जाल नर परडीं ॥
 पुनि सुग्रीवडि लीन्ड भोलाछ। बडु प्रकार नृपनीति सिभाछ ॥
 कड प्रभु सुनु सुग्रीव डरीसा। पुर न जाछँ दस चारि बरीसा ॥
 गत ग्रीषम बरषा रितु आछ। रडिडुँ निकट सैल पर छाछ ॥

અંગદ સહિત કરહુ તુમ્હ રાજૂ । સંતત હૃદય ધરેહુ મમ કાજૂ ॥
જબ સુગ્રીવ ભવન ફિરિ આએ । રામુ પ્રબરષન ગિરિ પર છાએ ॥

દો. પ્રથમહિ દેવન્હ ગિરિ ગુહા રાખેઉ રુચિર બનાઇ ।
રામ કૃપાનિધિ કછુ દિન બાસ કરહિંગે આઇ ॥ ૧૨ ॥

સુંદર બન કુસુમિત અતિ સોભા । ગુંજત મધુપ નિકર મધુ લોભા ॥
કંદ મૂલ ફલ પત્ર સુહાએ । ભએ બહુત જબ તે પ્રભુ આએ ॥
દેખિ મનોહર સૈલ અનૂપા । રહે તહ્ અનુજ સહિત સુરભૂપા ॥
મધુકર ખગ મૂગ તનુ ધરિ દેવા । કરહિં સિદ્ધ મુનિ પ્રભુ કે સેવા ॥
મંગલરૂપ ભયઉ બન તબ તે । કીન્હ નિવાસ રમાપતિ જબ તે ॥
ફટિક સિલા અતિ સુભ સુહાઇ । સુખ આસીન તહ્ ઢ્રૌ ભાઇ ॥
કહત અનુજ સન કથા અનેકા । ભગતિ બિરતિ નૃપનીતિ બિબેકા ॥
બરષા કાલ મેઘ નભ છાએ । ગરજત લાગત પરમ સુહાએ ॥

દો. લલિમન દેખુ મોર ગન નાયત બારિદ પૈખિ ।
ગુહી બિરતિ રત હરષ જસ બિખ્નુ ભગત કહું દેખિ ॥ ૧૩ ॥

ઘન ઘમંડ નભ ગરજત ઘોરા । પ્રિયા હીન ડરપત મન મોરા ॥
દામિનિ દમક રહ ન ઘન માહી । ખલ કે પ્રીતિ જથા ચિર નાહી ॥
બરષહિ જલદ ભૂમિ નિઅરાએ । જથા નવહિ બુધ બિદ્યા પાએ ॥
બૂંદ અઘાત સહહિં ગિરિ કેસે । ખલ કે બચન સંત સહ જૈસે ॥
છુદ્ર નદી ભરિ ચલી તોરાઇ । જસ થોરેહું ઘન ખલ ઇતરાઇ ॥
ભૂમિ પરત ભા ઢાબર પાની । જનુ જીવહિ માયા લપટાની ॥
સમિટિ સમિટિ જલ ભરહિં તલાવા । જિમિ સદગુન સજ્જન પહિં આવા ॥
સરિતા જલ જલનિધિ મહું જાઇ । હોઈ અચલ જિમિ જિવ હરિ પાઈ ॥

દો. હરિત ભૂમિ તૃન સંકુલ સમુજિ પરહિં નહિં પંથ ।
જિમિ પાખંડ બાદ તે ગુમ હોહિં સદગ્રંથ ॥ ૧૪ ॥

દાદુર ધુનિ ચહુ દિસા સુહાઇ । બેદ પઢહિં જનુ બટુ સમુદાઇ ॥
નવ પલ્લવ ભએ બિટપ અનેકા । સાધક મન જસ મિલે બિબેકા ॥
અર્ક જબાસ પાત બિનુ ભયભી । જસ સુરાજ ખલ ઉદ્યમ ગયભી ॥
ખોજત કતહું મિલઇ નહિં ધૂરી । કરઇ કોધ જિમિ ધરમહિ દૂરી ॥
સસિ સંપત્ર સોહ મહિ કેસી । ઉપકારી કે સંપતિ જૈસી ॥
નિસિ તમ ઘન ખઘોત બિરાજા । જનુ દંભિન્હ કર મિલા સમાજા ॥

मडाबृष्टि यलि कूटि डिआरी । जिमि सुतंत्र भअँ बिगरळि नारी ॥
 कृषी निरावळि यतुर डिसाना । जिमि बुध तजळि मोड मढ माना ॥
 देपिअत यकबाक भग नाडी । कलिळि पाठ जिमि धर्म पराडी ॥
 ऒषर बरषथ तून नळि जामा । जिमि हरिजन डिअँ ऒपज न कामा ॥
 बिबिध जंतु संकुल मळि लाजा । प्रजा बाढः जिमि पाठ सुराजा ॥
 जळँ तळँ रडे पथिक थकि नाना । जिमि ऒद्रिय गन ऒपजँ ग्याना ॥

ढे. कबळुँ प्रबल बळ मारुत जळँ तळँ मेघ बिलाळि ।

जिमि कपूत के ऒपजँ कुल सद्धर्म नसाळि ॥ १५(क) ॥

कबळुँ दिवस मळँ निबिडः तम कबळुँक प्रगट पतंग ।

बिनसथ ऒपजथ ग्यान जिमि पाठ कुसंग सुसंग ॥ १५(ख) ॥

बरषा बिगत सरढ रितु आठ । लछिमन देभडु परम सुडाठ ॥
 कूलँ कास सकल मळि छाठ । जनु बरषाँ कृत प्रगट बुढः ाठ ॥
 ऒदित अगस्ति पंथ जल सोषा । जिमि लोभळि सोषथ संतोषा ॥
 सरिता सर निर्मल जल सोडा । संत वृढय जस गत मढ मोडा ॥
 रस रस सूभ सरित सर पानी । ममता त्याग करळि जिमि ग्यानी ॥
 जानि सरढ रितु षंजन आअे । पाठ समय जिमि सुकृत सुडाअे ॥
 पंक न रेनु सोड असि धरनी । नीति निपुन नृप के जसि करनी ॥
 जल संकोय बिकल भँ मीना । अबुध कुटुंबी जिमि धनडीना ॥
 बिनु धन निर्मल सोड अकासा । हरिजन थव परिडरि सभ आसा ॥
 कळुँ कळुँ बृष्टि सारथी थोरी । ऒठ अेक पाव भगति जिमि मोरी ॥

ढे. यले हरषि तजि नगर नृप तापस बनिक बिभारि ।

जिमि हरिभगत पाठ श्रम तजळि आश्रमी यारि ॥ १६ ॥

सुषी मीन जे नीर अगाधा । जिमि हरि सरन न अेकठ बाधा ॥
 कूलँ कमल सोड सर कैसा । निर्गुन ब्रह्म सगुन भअँ जैसा ॥
 गुंजत मधुकर मुभर अनूपा । सुंदर भग रव नाना रूपा ॥
 यकबाक मन दुष निस्सि पैषी । जिमि दुर्जन पर संपति देषी ॥
 यातक रटत तृषा अति ओडी । जिमि सुभ लळथ न संकरडोडी ॥
 सरदातप निस्सि ससि अपहरथ । संत दरस जिमि पातक टरथ ॥
 देपि थंढु यकोर समुदाठ । चितवतळि जिमि हरिजन हरि पाठ ॥
 मसक दंस बीते डिम त्रासा । जिमि द्विज द्रोड डिअँ कुल नासा ॥

દો. ભૂમિ જીવ સંકુલ રહે ગએ સરદ રિતુ પાઇ |

સદગુર મિલે જાહિં જિમિ સંસય ભમ સમુદાઇ || ૧૭ ||

બરષા ગત નિર્મલ રિતુ આઇ | સુધિ ન તાત સીતા કે પાઇ ||
 એક બાર કેસેહું સુધિ જાનોં | કાલહુ જીત નિમિષ મહું આનોં ||
 કતહું રહઉ જૌ જીવતિ હોઈ | તાત જતન કરિ આનેઉં સોઈ ||
 સુગ્રીવહું સુધિ મોરિ બિસારી | પાવા રાજ કોસ પુર નારી ||
 જેહિં સાયક મારા મૈ બાલી | તેહિં સર હતૌં મૂઢઃ કહું કાલી ||
 જાસુ કૃપાં છૂટહીં મદ મોહા | તા કહું ઉમા કિ સપનેહું કોહા ||
 જાનહિં યહ ચરિત્ર મુનિ ગ્યાની | જિન્હ રઘુબીર ચરન રતિ માની ||
 લછિમન કોધવંત પ્રભુ જાના | ધનુષ ચઢઃાઇ ગહે કર બાના ||

દો. તબ અનુજહિ સમુઝાવા રઘુપતિ કરુના સીવ ||

ભય દેખાઇ લૈ આવહુ તાત સખા સુગ્રીવ || ૧૮ ||

ઇહાં પવનસુત હૃદયેં બિચારા | રામ કાજુ સુગ્રીવેં બિસારા ||
 નિકટ જાઇ ચરનન્હિ સિરુ નાવા | ચારિહુ બિધિ તેહિ કહિ સમુઝાવા ||
 સુનિ સુગ્રીવેં પરમ ભય માના | બિષયેં મોર હરિ લીન્હેઉ ગ્યાના ||
 અબ મારુતસુત દૂત સમૂહા | પઠવહુ જહું તહું બાનર જૂહા ||
 કહહુ પાપ મહું આવ ન જોઈ | મોરેં કર તા કર બધ હોઈ ||
 તબ હનુમંત બોલાએ દૂતા | સબ કર કરિ સનમાન બહૂતા ||
 ભય અરુ પ્રીતિ નીતિ દેખાઈ | ચલે સકલ ચરનન્હિ સિર નાઈ ||
 એહિ અવસર લછિમન પુર આએ | કોધ દેખિ જહું તહું કપિ ધાએ ||

દો. ધનુષ ચઢઃાઇ કહા તબ જારિ કરઉં પુર છાર |

બ્યાકુલ નગર દેખિ તબ આયઉ બાલિકુમાર || ૧૯ ||

ચરન નાઇ સિરુ બિનતી કીન્હી | લછિમન અભય બાંહ તેહિ દીન્હી ||
 કોધવંત લછિમન સુનિ કાના | કહ કપીસ અતિ ભયેં અકુલાના ||
 સુનુ હનુમંત સંગ લૈ તારા | કરિ બિનતી સમુઝાઉ કુમારા ||
 તારા સહિત જાઇ હનુમાના | ચરન બંદિ પ્રભુ સુજસ બખાના ||
 કરિ બિનતી મંદિર લૈ આએ | ચરન પખારિ પલંગ બૈઠાએ ||
 તબ કપીસ ચરનન્હિ સિરુ નાવા | ગહિ ભુજ લછિમન કંઠ લગાવા ||
 નાથ બિષય સમ મદ કછુ નાહીં | મુનિ મન મોહ કરઇ છન માહીં ||
 સુનત બિનીત બચન સુખ પાવા | લછિમન તેહિ બહુ બિધિ સમુઝાવા ||

पवन तनय सब कथा सुनाए। जेहि बिधि गअे दूत समुदाए ॥

दो. डरषि यले सुग्रीव तब अंगदादि कपि साथ।

रामानुज आगे करि आअे जहँ रघुनाथ ॥ २० ॥

नाथ चरन सिरु कड कर जोरी। नाथ मोहि कछु नाछिन भोरी ॥
अतिसय प्रबल देव तब माया। छूटए राम करहु जौ दया ॥
बिषय अस्य सुर नर मुनि स्वामी। मै पावँर पसु कपि अति कामी ॥
नारि नयन सर जाहि न लागी। धोर कोध तम निसि जो जागी ॥
लोभ पाँस जेहि गर न भँधाया। सो नर तुम्ह समान रघुराया ॥
यड गुन साधन ते नहिं डोई। तुम्हरी कृपाँ पाव कोई कोई ॥
तब रघुपति बोले मुसकाई। तुम्ह प्रिय मोहि भरत जिमि भाई ॥
अब सोई जतनु करहु मन लाई। जेहि बिधि सीता कै सुधि पाई ॥

दो. अेहि बिधि डोत अतकडी आअे आनर जूथ।

नाना अरन सकल दिसि देअिअ डीस अरुथ ॥ २१ ॥

आनर कटक उमा मेँ देआ। सो मूरुअ जो करन यड लेआ ॥
आइ राम पद नावहिं माथा। निरअि अदनु सब डोहिं सनाथा ॥
अस कपि अेक न सेना मालीं। राम कुसल जेहि पूछी नालीं ॥
यड कछु नहिं प्रभु कइ अधिकाई। बिस्वरूप ब्यापक रघुराई ॥
हाढेँ जहँ तहँ आयसु पाई। कड सुग्रीव सबहि समुजाई ॥
राम काजु अरु मोर निडोरा। आनर जूथ जाहु यहुँ ओरा ॥
जनकसुता कहुँ भोजहु जाई। मास दिवस महुँ आअेहु भाई ॥
अवधि मेटि जो अिनु सुधि पाअँ। आवअे अनिहि सो मोहि मराअँ ॥

दो. अयन सुनत सब आनर जहँ तहँ यले तुरंत ।

तब सुग्रीवँ बोलाअे अंगद नल अनुमंत ॥ २२ ॥

सुनहु नील अंगद अनुमाना। जामवंत मतिधीर सुजाना ॥
सकल सुभट मिलि दखिअ जाहु। सीता सुधि पूँछेउ सब काहु ॥
मन डम अयन सो जतन अिचारेहु। रामचंद्र कर काजु सँवारेहु ॥
भानु पीहि सेअअ उर आगी। स्वामिहि सर्ब भाव छल त्यागी ॥
तजि माया सेअअ परलोका। मिटहिं सकल भव संभव सोका ॥
देड धरे कर यड हुलु भाई। अजिअ राम सब काम अिडाई ॥
सोअ गुनअ सोई अडःभागी । जो रघुबीर अरन अनुरागी ॥

આયસુ માગિ ચરન સિરુ નાઈ। ચલે હરષિ સુમિરત રઘુરાઈ ॥
 પાછેં પવન તનય સિરુ નાવા। જાનિ કાજ પ્રભુ નિકટ બોલાવા ॥
 પરસા સીસ સરોરુહ પાની। કરમુદ્રિકા દીન્હિ જન જાની ॥
 બહુ પ્રકાર સીતલિ સમુઝાએહુ। કહિ બલ બિરહ બેગિ તુમ્હ આએહુ ॥
 હનુમત જન્મ સુફલ કરિ માના। ચલેઉ હૃદયૈં ધરિ કૃપાનિધાના ॥
 જદ્યપિ પ્રભુ જાનત સબ બાતા। રાજનીતિ રાખત સુરત્રાતા ॥

દો. ચલે સકલ બન ખોજત સરિતા સર ગિરિ ખોહ।

રામ કાજ લયલીન મન બિસરા તન કર છોહ ॥ ૨૩ ॥

કતહું હોઈ નિસિચર સૈં ભેટા। પ્રાન લેહિ એક એક ચપેટા ॥
 બહુ પ્રકાર ગિરિ કાનન હેરહિં। કોઉ મુનિ મિલત તાહિ સબ ઘેરહિં ॥
 લાગિ તૃષા અતિસય અકુલાને। મિલઈ ન જલ ઘન ગહન ભુલાને ॥
 મન હનુમાન કીન્હ અનુમાના। મરન ચહત સબ બિનુ જલ પાના ॥
 ચઢ્ઠિ ગિરિ સિખર ચહું દિસિ દેખા। ભૂમિ બિબિર એક કૌતુક પેખા ॥
 ચક્રબાક બક હંસ ઉડ્ડાહીં। બહુતક ખગ પ્રબિસહિં તેહિ માહીં ॥
 ગિરિ તે ઉતરિ પવનસુત આવા। સબ કહું લૈ સોઈ બિબર દેખાવા ॥
 આગેં કે હનુમંતહિ લીન્હા। પૈઠે બિબર બિલંબુ ન કીન્હા ॥

દો. દીખ જાઈ ઉપવન બર સર બિગસિત બહુ કંજ।

મંદિર એક રુચિર તહું બૈઠિ નારિ તપ પુંજ ॥ ૨૪ ॥

દૂરિ તે તાહિ સબન્હિ સિર નાવા। પૂછેં નિજ બૃત્તાંત સુનાવા ॥
 તેહિં તબ કહા કરહુ જલ પાના। ખાહુ સુરસ સુંદર ફલ નાના ॥
 મજ્જનુ કીન્હ મધુર ફલ ખાએ। તાસુ નિકટ પુનિ સબ ચલિ આએ ॥
 તેહિં સબ આપનિ કથા સુનાઈ। મૈં અબ જાબ જહાં રઘુરાઈ ॥
 મૂદહુ નયન બિબર તજિ જાહૂ। પૈહહુ સીતલિ જનિ પછિતાહૂ ॥
 નયન મૂદિ પુનિ દેખહિં બીરા। ઠાઢ્ઠે સકલ સિંધુ કેં તીરા ॥
 સો પુનિ ગઈ જહાં રઘુનાથા। જાઈ કમલ પદ નાએસિ માથા ॥
 નાના ભાંતિ બિનય તેહિં કીન્હી। અનપાયની ભગતિ પ્રભુ દીન્હી ॥

દો. બદરીબન કહું સો ગઈ પ્રભુ અગ્યા ધરિ સીસ ।

ઉર ધરિ રામ ચરન જુગ જે બંદત અજ ઈસ ॥ ૨૫ ॥

ઇહાં બિચારહિં કપિ મન માહીં। બીતી અવધિ કાજ કછુ નાહીં ॥
 સબ મિલિ કહહિં પરસ્પર બાતા। બિનુ સુધિ લચ્ચેં કરબ કા ભ્રાતા ॥

कल अंगद लोचन भरि बारी । दृष्टुं प्रकार भठ मृत्यु डमारी ॥
 छडाँ न सुधि सीता कै पाठ । उडाँ गअँ मारिछि कपिराठ ॥
 पिता बधे पर मारत मोडी । राप्पा राम निखोर न ओडी ॥
 पुनि पुनि अंगद कल सब पाडी । मरन भयउ कछु संसय नाडी ॥
 अंगद बयन सुनत कपि बीरा । ओलि न सकलि नयन बल नीरा ॥
 छन अेक सोय मगन छोठ रले । पुनि अस वयन कलत सब भये ॥
 डम सीता कै सुधि विन्हें बिना । नलिं जैँहें जुबराज प्रबीना ॥
 अस कलि लवन सिंधु तट जाठ । बैठे कपि सब दर्भ उसाठ ॥
 जामवंत अंगद दृभ देपी । कलिं कथा उपदेस बिसेषी ॥
 तात राम कहुँ नर जनि मानडु । निर्गुन ब्रह्म अजित अज जानडु ॥

दो. निज छच्छा प्रभु अवतरठ सुर मलि गो द्विज लागि ।

सगुन उपासक संग तळ रडलिं मोच्छ सब त्यागि ॥ २६ ॥

ओलि बिधि कथा कलि बडु भाँती गिरि कंदराँ सुनी संपाती ॥
 बाडेर छोठ देप्पि बडु डीसा । मोलि अडार दीन्ड जगदीसा ॥
 आजु सबलि कळँ भयन करौँ । दिन बडु यले अडार बिनु मरौँ ॥
 कबहुँ न मिल भरि उदर अडारा । आजु दीन्ड बिधि ओकलिं बारा ॥
 उरपे गीध बयन सुनि डाना । अब भा मरन सत्य डम जाना ॥
 कपि सब उठे गीध कळँ देपी । जामवंत मन सोय बिसेषी ॥
 कल अंगद बियारि मन माडी । धन्य जटायू सम कोउ नाडी ॥
 राम काज कारन तनु त्यागी । डरि पुर गयउ परम बडुः भागी ॥
 सुनि भग डरष सोक जुत बानी । आवा निकट कपिन्ड भय मानी ॥
 तिन्डलि अलय करि पूछेसि जाठ । कथा सकल तिन्ड तालि सुनाठ ॥
 सुनि संपाति बंधु कै करनी । रघुपति मडिमा बधुबिधि बरनी ॥

दो. मोलि वै जाडु सिंधुतट देठें तिलांजलि तालि ।

बयन सडाठ करवि मैँ पैडडु षोजडु जालि ॥ २७ ॥

अनुज डिया करि सागर तीरा । कलि निज कथा सुनडु कपि बीरा ॥
 डम द्वौ बंधु प्रथम तरुनाठ । गगन गअे रबि निकट उडाठ ॥
 तेज न सलि सक सो डिरि आवा । मैँ अबिमानी रबि निअरावा ॥
 जरे पंभ अति तेज अपारा । परेठें भूमि करि घोर चिकारा ॥
 मुनि ओक नाम चंद्रमा ओडी । लागी दया देपी करि मोडी ॥

બહુ પ્રકાર તેહિ ગ્યાન સુનાવા । દેહિ જનિત અભિમાની છડાવા ॥
 ત્રેતાં બ્રહ્મ મનુજ તનુ ધરિહી । તાસુ નારિ નિસિચર પતિ હરિહી ॥
 તાસુ ખોજ પઠહિ પ્રભૂ દૂતા । તિન્હહિ મિલેં તે હોબ પુનીતા ॥
 જમિહહિ પંખ કરસિ જનિ ચિંતા । તિન્હહિ દેખાઈ દેહેસુ તે સીતા ॥
 મુનિ કઈ ગિરા સત્ય ભઈ આજૂ । સુનિ મમ બચન કરહુ પ્રભુ કાજૂ ॥
 ગિરિ ત્રિકૂટ ઊપર બસ લંકા । તહં રહ રાવન સહજ અસંકા ॥
 તહં અસોક ઉપબન જહં રહઈ ॥ સીતા બૈઠિ સોચ રત અહઈ ॥
 દો. મૈં દેખઉં તુમ્હ નાહિ ગીઘહિ દષ્ટિ અપાર ॥
 બૂઢ ભયઉં ન ત કરતેઉં કછુક સહાય તુમ્હાર ॥ ૨૮ ॥

જો નાદઈ સત જોજન સાગર । કરઈ સો રામ કાજ મતિ આગર ॥
 મોહિ બિલોકિ ધરહુ મન ધીરા । રામ કૃપાં કસ ભયઉ સરીરા ॥
 પાપિઉ જા કર નામ સુમિરહી । અતિ અપાર ભવસાગર તરહી ॥
 તાસુ દૂત તુમ્હ તજિ કદરાઈ । રામ હૃદયં ધરિ કરહુ ઉપાઈ ॥
 અસ કહિ ગરુડઃ ગીઘ જબ ગયઊ । તિન્હ કે મન અતિ બિસમય ભયઊ ॥
 નિજ નિજ બલ સબ કાહૂં ભાષા । પાર જાઈ કર સંસય રાખા ॥
 જરઠ ભયઉં અબ કહઈ રિછેસા । નહિં તન રહા પ્રથમ બલ લેસા ॥
 જબહિં ત્રિબિક્રમ ભયે ખારી । તબ મૈં તરુન રહેઉં બલ ભારી ॥

દો. બલિ બાંધત પ્રભુ બાઢેઉ સો તનુ બરનિ ન જાઈ ।

ઉભય ધરી મહં દીન્હી સાત પ્રદસ્થિન ધાઈ ॥ ૨૯ ॥

અંગદ કહઈ જાઉં મૈં પારા । જિયેં સંસય કછુ ફિરતી બારા ॥
 જામવંત કહ તુમ્હ સબ લાયક । પઠઈઅ કિમિ સબ હી કર નાયક ॥
 કહઈ શીષપતિ સુનુ હનુમાના । કા ચુપ સાધિ રહેહુ બલવાના ॥
 પવન તનય બલ પવન સમાના । બુધિ બિબેક બિગ્યાન નિધાના ॥
 કવન સો કાજ કઠિન જગ માર્હી । જો નહિં હોઈ તાત તુમ્હ પાર્હી ॥
 રામ કાજ લગિ તબ અવતારા । સુનતહિં ભયઉ પર્વતાકારા ॥
 કનક બરન તન તેજ બિરાજા । માનહુ અપર ગિરિન્હ કર રાજા ॥
 સિંહનાદ કરિ બારહિ બારા । લીલહીં નાષઉં જલનિધિ ખારા ॥
 સહિત સહાય રાવનહિ મારી । આનઉં ઇહાં ત્રિકૂટ ઉપારી ॥
 જામવંત મૈં પૂંછઉં તોહી । ઉચિત સિખાવનુ દીજહુ મોહી ॥
 એતના કરહુ તાત તુમ્હ જાઈ । સીતહિ દેખિ કહહુ સુધિ આઈ ॥
 તબ નિજ ભુજ બલ રાજિવ નૈના । કૌતુક લાગિ સંગ કપિ સેના ॥

छं. -कपि सेन संग सँधारि निसिचर रामु सीतलि आनिहँ ।

त्रैलोक पावन सुजसु सुर मुनि नारदादि बभानिहँ ॥

जो सुनत गावत कउत समुजत परम पद नर पावहँ ।

रघुभीर पद पाथोज मधुकर दास तुलसी गावहँ ॥

दो. भव भेषज रघुनाथ जसु सुनलि जे नर अरु नारि ।

तिनुड कर सकल मनोरथ सिद्ध करलि त्रिसिरारि ॥ ३०(क) ॥

सो. नीलोत्पल तन स्याम काम कोटि सोभा अधिक ।

सुनिअ तासु गुन ग्राम जसु नाम अघ भग बधिक ॥ ३०(ख) ॥

मासपारायण, तेईसवाँ विश्राम

छति श्रीमद्रामचरितमानसे सकलकलिकलुषविध्वंसने

यतुर्थ सोपानः समाप्तः ।

(डिङ्गिन्धाकाण्ड समाप्त)

——
Shri Ram Charit Manas

pdf was typeset on February 13, 2024

——

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

